

Romi v izobraževalnem sistemu

■ **Nina Benčina**, študentka magistrskega študijskega programa *Socialna pedagogika* na Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem. Kot prostovoljka izvaja poletne aktivnosti za otroke in nudi učno pomoč učencem z učnimi težavami.

V Sloveniji je v osnovne šole vključenih nekaj manj kot 1.400 romskih otrok, ki iz različnih razlogov nimajo enakih možnosti za izobraževanje kot ostali otroci v osnovni šoli. Razlogi za to so opisani v nadaljevanju, poleg tega pa so predstavljene tudi nekatere rešitve, ki so prisotne na področju reševanja romske problematike v šoli, in načini za izboljševanje učnega uspeha romskih otrok.

Foto: Ajda Kristina Vučajnik

Romi so najbolj diskriminirana skupina v Evropi, ki se spopada z različnimi težavami, kot so revščina, marginalizacija, socialna izključenost, prav tako pa se težave pojavljajo na področju izobraževanja, zdravstva, zaposlovanja ... (Bačlija, 2012). V Sloveniji naj bi po nekaterih navedbah živelo od 7.000 do 10.000 Romov (Klopčič, 2006). Glede na podatke je v osnovne šole vključenih 1.349 romskih otrok (Barle Lakota idr., 2004), ki imajo pogosto tudi nižje izobraževalne dosežke (Peček idr., 2013).

Neenakosti romskih otrok

Na uspešnost romskih otrok vplivajo različni dejavniki: posredni (izvedba pouka,

dejavniki šole, kultura, vzdušje v šoli) ali neposredni (lastnosti učencev, razredna klima in domače razmere). Zagotovo imajo največji vpliv lastnosti učencev, kot so na primer kognitivne zmožnosti, motivacija, socialne spretnosti ... (Wang, Heartel in Walberg, 1993, v Peček idr., 2013). Poleg tega ne smemo pozabiti na odnos med učiteljem in učencem, saj pomembno vplivata drug na drugega: učenec na učitelja s svojim vedenjem in učitelj na učenca s svojimi pričakovanji (Peček idr., 2013).

Glede na zgoraj zapisano lahko sklepamo, da romski otroci nimajo enakih možnosti za uspeh in razvoj potencialov kot ostali. Strokovni delavci šole morajo biti pozorni

na razlike, predvsem pa obravnavati učence individualno, tako da imajo v šoli vsi enake možnosti (Košak, 2010). Običajno te možnosti romski otroci nimajo, saj se jim ne omogoča, da bi lahko razvijali svojo kulturo in jezik ter tako oblikovali svojo osebnost. Poleg drugačne kulture, nepoznavanja jezika in revščine se velikokrat pojavi tudi diskriminatorno obnašanje drugih ljudi do pripadnikov romske skupnosti, kar zmanjša možnosti za učno uspešnost (Peček in Lesar, 2006). Velika težava so slabe bivanjske razmere, saj ponekod naselja nimajo vodovodne in električne napeljave (Klopčič, 2006, v Žunič Fabjančič, 2012). Krek in Vogrinc (2005) navajata, da je problematično tudi predčasno zapuščanje šole, izostajanje od pouka, ki povzroča zaostanek pri obravnavanju snovi, in odsotnost pri ponavljanju že pridobljenega znanja. Poleg tega otroci v svojem domačem okolju nimajo pogojev za pisanje domačih nalog, starši jim ne morejo nuditi pomoči, saj imajo nizko izobrazbo, ki jih pri tem omejuje.

Romski otroci se od drugih otrok ločijo v štirih skupinah razlik. Prva skupina so razlike v socialno-ekonomskem statusu družin, saj običajno živijo v deprivilegiranih okoljih, kjer prevladujeta revščina in brezposelnost, zato je socialno-ekonomski status družin nizek. Otroku to preprečuje razvoj ustreznih predpogojev, ki bi mu omogočili, da bi se v šoli učil enako uspešno kot ostali (Košak, 2010). Nato lahko izpostavimo razlike v otrokovih sposobnostih, ki so lahko spremenljive ob vaji in učenju ali nespremenljive. Če otrok verjame, da lahko spremeni svoje lastnosti, si bo zastavil višje cilje, vadal in jih poskušal doseči. Na to lahko v veliki meri vpliva tudi učitelj, ki otroku nudi spodbudo glede na njegove individualne možnosti in potrebe. Nadaljnja težava je narodnost otrok oziroma izhajanje iz drugačnega kulturnega okolja, kar povzroča razlike v socializaciji in slabšem poznavanju

nju slovenščine. Pomembno je, da sprejemamo otrokovo drugačnost, da se učimo o njegovi kulturi in njegovih navadah (Košak, 2010). Otrok namreč pri odgovarjanju na vprašanja uporablja znanje, ki je v skladu z njegovo kulturo, zato je odgovor z njegove perspektive pravilen, kljub vsemu pa ne bo dobil točke, če učitelj ne pozna značilnosti njegove kulture in navad (Klopčič in Munda Hirnšek, 2013). Nazadnje pa na otroka s svojimi pričakovanji vplivajo tudi starši. Pričakovanja so lahko previsoka in otroka ovirajo pri doseganju rezultatov, začutil bo odpor do šole in imel slab občutek, ker tem pričakovanjem ne bo zadostil. Pomembna je tudi izobrazba staršev, saj ponavadi starši z višjo izobrazbo otroku nudijo več možnosti za obiskovanje dejavnosti, omogočijo mu več spodbudnih knjig in igrač za razvoj kot starši z nižjo izobrazbo (Košak, 2010).

Rešitve za uspešnejše izobraževanje romskih otrok

Za zagotavljanje uspešnejšega izobraževanja romskih otrok poznamo več načinov. Pomembno je, da se nobene od skupin otrok ne diskriminira, pri čemer ima učitelj pomembno vlogo, saj najbolje pozna učence, zato lahko skrbi za zagotavljanje enake obravnave in enakih pogojev za ustrezen potek pouka. V strokovnih priporočilih so navedene tudi naslednje rešitve: »organizacija poučevanja romskega jezika; organizacija različnih oblik dejavnosti, ki bi omogočale doseganje vsaj minimalnih standardov znanja; razvijanje mreže učne pomoči; razvijanje različnih oblik dela s starši z namenom doseganja večje stopnje zaupanja staršev do šole ...« (Lesar in Dežman, 2012: 207). Dobro je, če se otroka vključuje v vrtec v zgodnjih letih njegovega življenja, saj s tem pripomoremo k socializaciji in učenju jezika, kar mu bo olajšalo začetek šolanja. Otroku lahko pomaga tudi romski pomočnik, ki mu nudi pomoč pri razumevanju jezika, razreševanju težav pri vključevanju, mu nudi učno pomoč in spodbuja starše k sodelovanju. Paziti je treba tudi na število romskih otrok v oddelku, saj se lahko ob prevelikem številu romski otroci povežejo v eno skupino, kar omejuje vključevanje v oddelke (Barle Lakota idr., 2004).

Barle Lakota idr. (2004) navajajo, da je pomembno zagotavljati tudi materialne

pogoje, torej finančna sredstva za pomoč romskim učencem, ki jim omogočajo različne načine dela in s tem večje možnosti za vključitev v okolje. Poleg tega je treba odpravljati predsodke, skrbeti za vzpostavitev zaupanja med šolo in starši ter izmenjavo izkušenj in uspešnih načinov dela. Krek in Vogrinc (2005) sta se osredotočila na problematiko jezika, pri čemer poudarjata, da bi bilo dobro pripraviti strokovna priporočila za opismenjevanje romskih učencev, ki bi bilo vključeno v kurikulum. Poleg tega predlagata, da bi se romščine in slovenščine učili vzporedno. To pomeni, da bi učenci pri novem predmetu, imenovanem romski jezik s kulturo, izboljševali svoje jezikovne spretnosti, ki se prenašajo iz jezika v jezik. Tako bi učenci lahko primerjali slovenščino in romščino, videli podobnosti in razlike ter na ta način sami prepoznavali napake, ki jih delajo pri govoru slovenščine. Najpomembnejše je zgodnje vključevanje v vrtec, saj se jezika najlažje naučijo v zgodnjem otroštvu. Romskim otrokom so v šoli najpogostejše ponujene naslednje oblike pomoči: »individualna pomoč, dodatna skupinska pomoč, dodatni pouk, pomoč romskega pomočnika, romske ure, individualna in skupinska pomoč, svetovalne ure učiteljev, pomoč na domu in pomoč boljših učencev« (Vonta in Jager, 2013, v Bašelj, 2015: 112). Te oblike pomoči so lahko izvedene v razredu ali ločeno v drugi učilnici, kjer romski učenec sodeluje z romskim pomočnikom, svetovalnim delavcem oziroma nekom, ki mu nudi pomoč. Primernejše je, da se z otrokom sodeluje individualno oziroma v manjši skupini učencev, ki imajo enake težave, saj se tako lahko bolj

posvetimo učenčevim težavam in jih hitreje odpravljamo. ◀

Literatura

- Bačlija, Irena (2012): Vloga izobraževanja pri Romih: teoretična izhodišča in izkušnje iz prakse. V Marijeta Gašperšič in Darja Brezovar (ur.): *Uspešno vključevanje Romov v vzgojo in izobraževanje II.: zbornik projekta* (str. 101–113). Kočevje: Ljudska univerza.
- Barle Lakota, Andreja; Brezič, Petar; Gajgar, Mateja idr. (2004): *Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji*. Pridobljeno 20. 4. 2021 s spletne strani: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Razvoj-solstva/Strategija-Romi/Strategija-vzgoje-in-izobrazevanja-Romov-v-Republiki-Sloveniji-2004.pdf>.
- Bašelj, Alenka (2015): Vpliv sodelovanja na učno uspešnost in vključenost romskih učencev v vzgojno-izobraževalni sistem. *Vodenje v vzgoji in izobraževanju*, 13(2), 107–127, 132. Pridobljeno 21. 4. 2021 s spletne strani: <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-68ZLWATS/b63fa330-189d-4dd8-81b5-e3c4af415ea7/PDF>.
- Klopčič, Vera (2006): *Mednarodnopravne razsežnosti pravnega varstva manjšin v Sloveniji*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Klopčič, Vera; Munda Hirnšek, Katalin (2013): *Izzivi, dileme, rešitve: izobraževanje Romov v praksi nekaterih držav*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Košak, Alenka (2010): Enakost in pravičnost v izobraževanju otrok v osnovni šoli. V Polona Peček (ur.): *Izzivi vodenja za raznolikost* (str. 11–19). Kranj: Šola za ravnatelj. Pridobljeno 19. 4. 2021 s spletne strani: <http://solazaravnatelj.si/ISBN/978-961-6637-26-8.pdf>.
- Krek, Janez; Vogrinc, Janez (2005): Znanje slovenskega jezika kot pogoj šolskega uspeha učencev iz jezikovno in kulturno različnih ter socialno deprivilegiranih družin – primer začetnega opismenjevanja romskih učencev. *Sodobna pedagogika*, 56(2), 118139. Pridobljeno 10. 4. 2021 s spletne strani: <http://www.pef.uni-lj.si/ceps/dejavnosti/sp/2005-crek-vogrinc.pdf>.
- Lesar, Irena; Dežman, Eva (2012): Problematika šolanja romskih učencev – strokovna priporočila in izkušnje učiteljev. *Socialna pedagogika*, 16(3), 203226. Pridobljeno 8. 1. 2021 s spletne strani: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-NY8OC1WJ/4ba2da08-6ade-40a5-91a6-52adb141a9ee/PDF>.
- Peček, Mojca; Čuk, Ivan; Lesar, Irena (2013): Prepoznane lastnosti kot dejavnik učnega uspeha različnih skupin učencev. *Sodobna pedagogika*, 64=130(4), 7086, 5269. Pridobljeno 8. 4. 2021 s spletne strani: <https://www.sodobna-pedagogika.net/arhiv/nalozi-clanek/?id=966>.
- Peček, Mojca; Lesar, Irena (2006): *Pravičnost slovenske šole: mit ali resničnost*. Ljubljana: Sophia.
- Žunič Fabjančič, Maja (2012): *Medkulturno izobraževanje: Spoznajmo Rome in odpravimo predsodke*. Novo mesto: Razvojno izobraževalni center Novo mesto. Pridobljeno 8. 1. 2021 s spletne strani: https://www.ric-nm.si/media/objave/dokumenti/2015/uvrvi_ii_program_spoznajmo_rome_in_odpravimo_predsodke.pdf.

Foto: Peter Prebil